

VIERASLAJI

Elli Valtonen

*KOSMOS

VIERASLAJI

Elli Valtonen

KOSMOS

1. painos

© Elli Valtonen & Kosmos 2026

Kansi: Pauliina Nykänen

ISBN 978-952-352-418-7

Kosmos on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä

Lönnrotinkatu 18 a, 00120 Helsinki

Tuoteturvallisuuteen liittyvät kysymykset: tuotevastuu@kosmoskirjat.fi

***KOSMOS**

Kuten minun äitini kerran sanoi:
pojat heittelevät sammakoita kivillä huvikseen.
Mutta sammakot kuolevat tosissaan.

JOANNA RUSS: *Naisten planeetta* (1975),
SUOM. KRISTIINA DREWS

– Ja kollega on virkkuna tehnyt uutisseurantaa. Mitäs meillä siellä.

– No mitäs kuule. Nyt on joku myyttinen eläinhirviö löytnyt Välimeren tienoolta. Muistuttaa niin ihmistä kuin kissapetoa kuin itse sielunvihollista. Lopun ajan merkkejä eikä yhtään vähempää. Nälänhädät ja heinäsirkathan meillä jo olikin.

– Jaahans. Elikkä.

– Jos mä luen tiedätsä suoraan tästä tiedotteesta.

– Lue.

– *Tieteelle aiemmin tuntematon eläinlaji on saatu tallennettua riistakameran kuvaan Kreetan vuoristossa. Eläin on äärimmäisen arka ja ilmeisesti hyödyntää luolastoja piilopaikkoinaan. Ja blaa blaa blaa ja sitten: Kreikan ympäristöministeriön tiedotteen mukaan kyseessä on lähes sadan kilon painoinen nisäkäs tai lintu. Sillä näyttää olevan kissaeläintä muistuttava ruumis, neljä jalkaa ja höyhenpeitteiset siivet. Joidenkin arvioiden mukaan eläimen kasvot muistuttavat ihmisen kasvoja.*

– Siis. Ihmisen.

– Kasvoja.

– Eli niinku apina vai?

– Joo en tiedä. Ja blaa blaa ja sit, kuuntele: *Lajin fysiologiaa tai anatomiaa ei tunneta tarkemmin. Sitä on ulkonäkönsä vuoksi alettu kutsua nimellä "sfinksi". Koska "sfinksejä" ei ole tiedetty*

olevan olemassa, lajia ei tällä hetkellä ole minkään lain nojalla rauhoitettu. Niitä ei kuitenkaan tule läbestyä. Maailman eläintautijärjestö muistuttaa, että mahdollisia zoonooseja eli eläimestä ihmiseen ja päinvastoin tarttuvia tauteja ei ole kartoitettu uuden lajin osalta.

– No niin. Näin. Eli ”sfinksi” on siinä lainausmerkeissä. Eli mikähän tämä nyt sitten oikeastaan on.

– Se on kuulkaa keskikesän juhlan ja kaikkien pyhien ihme. Jos istutte aamuruuhkassa, niin kurkatkaa taivaalle. Ken aavistaa, mitä sieltä seuraavaksi laskeutuu, tuntematon lentävä laboratoriokarkulainen, josta saatte ruton ja spitaalin.

– Näin, kuulitte ohjeet. Silmä käteen ja korkeuksiin kohdista.

– Mä olen hei kerrankin sanaton. Olisko meillä tähän väliin jotain nyt.

– Laitetaan leigidaga ja huono romanssi.

Esihenkilö kääntää radion niin kovalle, että ääni särkyy. Hän tanssahtelee kopiokoneen ja arkistokaapin välissä kuin suunnaton vaaksiainen.

Kävelen tutkimushuoneen läpi lastauslaiturille. Taivas on ammottava suu, kuuma hengitys humahtaa vastaan, vaikka aamutähti erottuu vielä alahampaiden välistä.

Aatos soittaa.

– Ootko sä nähnyt kuvia, hän kysyy.

– En vielä.

– Ihan kuin sinä teininä, hän sanoo ja kuulostaa liikuttuneelta. – Kapeat herkätkä kasvot ja rastatukka.

Osa 1

I Elävät eläimet ja eläintuotteet:

01 Elävät eläimet

SELITYKSIÄ

Sääntö 3

I Tämä sääntö sisältää kolme menettelyä sellaisten tavaroiden luokittelua varten, jotka 2 b) sääntöä soveltaen tai muuten voitaisiin luokitella kahteen tai useampaan nimikkeeseen. Näitä menettelyjä sovelletaan siinä järjestyksessä, jossa ne on mainittu säännössä. Siten sääntö 3 b) tulee kysymykseen ainoastaan, jos sääntö 3 a) ei tuo ratkaisua luokittelukysymykseen. Ellei sääntö 3 a) eikä 3 b) anna mitään ratkaisua, sovelletaan sääntöä 3 c). Järjestys on siis: a) yksityiskohtaisin tavarankuvaus, b) olennainen luonne, c) nimike, joka on numerojärjestyksessä viimeisenä.

[...]

III Ensimmäinen luokittelumenettely on määrätty 3 a) säännössä, jonka mukaan on sovellettava nimikettä, jonka tavarankuvaus on yksityiskohtaisin, ennen nimikettä, joissa kuvaus on yleisempi.

IV Ei ole mahdollista laatia ankaria, kiinteitä sääntöjä, joiden avulla voidaan ratkaista, onko nimikkeen kuvaus tavarasta yksityiskohtaisempi kuin toisen, mutta yleisesti voitaneen sanoa, että:

a) kuvaus, joka mainitsee tavarän nimeltä, on yksityiskoh-
taisempi kuin kuvaus, joka mainitsee tavararyhmän [...];

b) jos tavarat vastaavat kuvausta, joka selvemmin yksilöi
ne, tämä kuvaus on yksityiskohtaisempi kuin kuvaus, jossa
yksilöinti on vähemmän täydellinen.

Pitäisi aloittaa lopusta.

Lopussa kaikki ovat ystäviä. Einsteinin yhdeksännessä unessa mennään eväretkelle, kun maailmanloppuun on kuu-kausi. Uidaan, ihaillaan kukkia, istutaan ulkoilmakahviloissa, maksetaan avokätisesti rahalla, jolla ei ole enää arvoa. Sää on kaunis viimeiseen hetkeen saakka. Millään ei ole enää mitään väliä, ja vasta silloin voi olla toisille hyvä.

Mutta ennen kuin loppu on näkyvillä, kaikella on väliä. Asioita on luokiteltava, sillä tuhollakin on järjestys. Tarvitaan tarinoita. Mitä enemmän jumalallisia väliintuloja, takaa-ajokohtauksia ja yllättäviä sukulaisuussuhteita, sen parempi.

Loppuun on vielä helvetisti aikaa.

Järjestysnumeroista ja päivämääristä saattaa olla apua asioiden kutistamisessa ajanjaksoiksi, joilla on nimi.

Tasan kolme vuotta sitten marvid-32 sai koronat ja influenssat näyttämään laimeilta kausinuhilta. Lisäksi tänään on kulunut yhdeksänkymmentä vuotta toisen maailmansodan päättymisestä, ja muistojuhlaa vietetään kiistelemällä vaisusti siitä, keitä ovat nykypäivän natsit, onko kolmas maailmansota meneillään ja miksi on niin kuuma.

Aatos katselee *Band of Brothers* -tarinaa. Juhlavuoden versiossa voi valita, mikä osapuoli kukistaa kenet, kuinka verisesti väkivalta purskahtaa ja kuka jää henkiin.

– Mitkä asetukset sulla on, kysyn.

– Alkuperäiset, Aatos vastaa ja venyttelee niin, että sormet värisevät hetken levällään. Hän on kääriytynyt puuvillaiseen vilttiin, vaikka on järjettömän kuuma.

Istun Aatoksen viereen sohvalle. Kaikki sotilasasuiset näyttävät samalta. Wintersin tunnistaa äänestä ja lähikuvissa suupielten juonteista. Hän näyttää huolestuneelta ja hauraalta. Laskuvarjoja taitellaan. Miehet pakkaavat varusteitaan, kaikki on nahkaa, kangasta ja metallia, painavaa ja karheaa.

Kapteeni Sobel käy henkilökohtaista taisteluaan. Hän on epävarma ja siksi raivoissaan. Hänet tunnistaa huutamisesta.

Kaivaudun parempaan asentoon. On ihanaa paeta nykyisiä sotia entisiin, selvärajaisiin.

Harmaa kissa haukottelee, sen haukotus tarttuu minuun ja minusta Aatokseen. Helle nukuttaa päivisin ja valvottaa öisin, olemme mukautuneet siihen viikkokausia, se on kuin pysyvä hulluus tai luupiikki.

Vajoan puolittain uneen, jossa Winters seisoo keittiössämme ja pesee pyykkiä. Hän huuhtoo verkavaatteita pesualtaassa, hän ei voi käyttää pesukonetta, koska se kuuluu toiseen aikaan. Käynnistän pesukoneen hänen puolestaan, se linkoaa ja kolisee ja murisee, ja havahdun siihen, että ulkona jyrisee.

Nousen ikkunan ääreen ja käännän kaihtimet auki.

Kävelytieta ajaa kaivinkone, jonka kauha lepää rinnoilla. Kone pysähtyy, ojentaa kaulaansa, taivuttaa sen takaisin nippuun, ulvahtaa ja jatkaa matkaa.

Se tuntuu yhtäkkiä ennusmerkiltä. Se tarkoittaa jotakin, se tulee tapahtumaan uudelleen, ja silloin sillä on väliä.

– Käänteinen déjà-vu, Aatos ehdottaa. – Sulla on pieni lempeä sähköpurkaus ohimolohkossa.

– Muistatko kun mä olin lapsi ja me katsottiin yhdessä jotain sarjoja siitä, millaista on apokalypsin jälkeen?

Aatos on pitkään hiljaa. Hän nielaisee kuin pidättelisi jotakin. Sitten hän sulkee koneen ja työntää sen pois sylistään.

– Kai mä nyt muistan. Me ollaan Joel ja Ellie. Paitsi että me ei ratsasteta hevosilla tappamaan tautisia.

– Eikä soiteta raunioissa Pearl Jamia.

– Mä voisin opetella.

Yritän nähdä kaivinkoneen, mutta se on mennyt.

Aatoksen silmät ovat painuneet kiinni. Viltin reuna repottaa selän alta, vanha huopunut siipi. Nostan sen Aatoksen rinnalle ja sammutan valon.

– Opettele vaan, kuiskaan.

Aamulla syön Aatoksen seurana muroja ja luen *Helsingin Sanomista*, että ensimmäinen ”sfinksi” on avattu Milanossa. Kuollut yksilö on löydetty puoliksi romahtaneesta varastosta Sisiliasta. Se on naaras ja mahdollisesti keski-ikäinen, mitä se sitten tarkoittaaakin, ei vanha eikä nuori. Salakuljettajia ei ole saatu kiinni.

Tuntuu uskomattomalta, että maailmasta voi löytyä jotakin uutta. Tuntuu tutulta ja väistämättömältä, että ihminen kajoaa siihen heti, tarttuu nahkaan ja viiltää auki.

Raadonavausraportin pääkohdat julkaistaan iltapäivälehtiä myöten, ja jonkin aikaa kaikki media muistuttaa eläinpatologiaan erikoistunutta tiedejulkaisua. Eläimen sisäpuoli käänetään ulospäin kuin lapasen vuori.

Iltapäivällä istun sataman valvontakopin taukahuoneessa ja luen patologian artikkelia, jonka mukaan ”sfinksillä” on kaksihaarainen kohtu. Ei tiedetä, milloin ja miten usein se lisääntyy.

Kuvassa näkyy halkaistu suoli, jonka läpi on virrannut vain vettä, se on tyhjä, kostea ja kiiltävä. Mahalaukussa on haavauma. Eläin on kokenut voimakasta stressiä. Se on hylätty varastoon, kun joku on saanut tietää liikaa. Se on kuollut hitaasti pimeässä, kuumassa vankilassaan.

Nostan katseeni ja tuijotan ikkunasta ulos kuumalle konttikentälle. Kaikki näkymätön elävä katsoo takaisin, asfaltti, ilma ja satamarakennusten betoniseinät täynnä bakteereja, sienten itiöitä, pieniä sammalia. Kärpänen taapertaa hitaasti lasien välissä.

Kun kumarrun taas artikkelin ääreen, kirjaimet liikahtelevat vähän ja hakevat parempia asentoja. Ne eivät välittäisi kertoa tästä.

”Sfinksi” on jotakin täysin käsittämätöntä. Se on ennennäkemätön, se on luokkien ja lahkojen välissä, se haastaa evoluution kirjoitetun historian ja ihmisen piirtämän elämänpuun.

Sen fysiologia on uutisaihe melkein kolme päivää.

– Mitä Jeesus tekisi, Aatos kysyy. – Perustaisi uskonnon.

Sfinksi on heikko jumala. Se ei ole estänyt kahlitsemasta itseään, se on vangittu kuljetuslaatikkoon, nälännytetty hengiltä ja leikelty kappaleiksi. Se on sävyisä ja tahdoton, eikä se nouse kuolleista.

Mikä oikeus minulla on odottaa siltä enemmän, ei mikään.

Viimeisimmän pandemian jälkeen olen ajelehtinut valvonta-tehtäviin, ensin aluehallintoon ja sitten Ruokavirastoon, joka sulautettiin valtavaan Lupa- ja valvontavirastoon.

Yt-menettelyt seurasivat toisiaan, kelmeät kasvot nytkähtelivät henkilöstöinfojen ruudukoissa. Eläinlääkäreitä tarvittiin enää vähän, mutta kierros toisensa jälkeen jätti minut jäljelle. Tehtävät sullottiin yhdeksi möykyksi, aina vain harvemmat työntekijät hoitivat kaiken eläimiin liittyvän valvonnan, ja ohuen ohut moniosaaminen oli kaulittava entistäkin leveämmäksi.

Kaikki virkatehtävät osoitettiin valtiolle, ja kaikkien valvonta-, läänin-, tarkastus- ja rajaeläinlääkäreiden sekä ylitarkastajien nimikkeeksi tuli valtioneeläinlääkäri.

Valtioneeläinlääkäri kuulosti juhlalliselta ja vastaansanomattomalta. Valtioneelmäimestä tuli mieleen kiekkoleijona tai Kiinalta lainattu panda.

Mutta valtion karja tuli pääasiassa ulkomailta kuolleen, paloiteltuna ja pakattuna. Pandemian jälkeen Sääntö-Suomea ja EU-direktiivejä purettiin, ja ulkomailta sai tuoda lähes mitä vain, kunhan papereissa oli oikeat sanamuodot tai sinnepäin. Aasiasta laivattiin kanaa, sikaa ja nautaa, joiden kasvatusta kannattaa valtavasta kuolleisuudesta huolimatta.

– Ennakkoluuloton vahvuusalueiden uudelleenskannaus, viraston johtaja muotoili henkilöstön virtuaalisilla nuotio- kahveilla.

– Tehtävänkuvien ketterä variointi, talouspäällikkö sanoi.

– Viraston strategialla valotettu neliväritutkakuva viitoittaa polkuja kohti piilevää potentiaalia, osastopäällikkö huohotti etäkävelypalaverissa. – Me taivumme, me aaltoilemme tuulessa, mutta me emme murru. Itse laitan kädet ristiin joka ilta, ja suosittelen sitä muillekin. Tiedätte säkeen: niin on voimasi kuin on päiväsi. Me olemme joustava tuki elintärkeiden rakenteiden läpäisemättömänä kuorena.

– Eli so called utareliivi, tiimipäällikkö suomensi meille.

– Ja tätä kristuksen-fucking-salaattia jaetaan joka lautaselle. Eli basically joka iikan on pystyttävä about niinkö kaikkeen.

Koska vahvuusalueisiini kuului asuinpaikka Helsingissä, päädyin rajavalvontaan. Kolme päivää viikossa Vuosaaren satamassa kurkkimassa merikontteihin, sitten kaksi päivää laittomasti tuotujen lemmikkien jahtaamista pitkin Itä-Helsinkiä. Ihmiset, jotka eivät halua kissaa, hankkivat pimeiltä markkinoilta kaikkea mikä on säästynyt pandemialta: supikoiria, maaoravia ja nokkasiilejä, mangusteja ja gekkoja.

Tehtävänkuviiin kirjattiin kaikki mahdollinen, sellaista-kin, mille ei enää ollut Helsingissä tarvetta. Joten minulle osoitettiin myös muuta kuolemanhajuista, kuten haaskojen, teurastamisen ja elintarvikelaitosten valvontaa.

Tänne vain, ajattelin. Tänne vain.

Pyöräilen maanantai-, keskiviikko- ja perjantaiamuisin satamaan odottamaan, että laivat toisivat mukanaan kontteja, joissa on köyhien lasten purkittamaa tonnikalaa ihmisille ja työleireillä kieriteltyjä lihatikkuja kissoille.

Kontteja tulee, ruumiita paloitetuina metallitölkkeihin, suikaleina ja hiutaleina ja kuivattuina ja pakastettuina, suolavedessä ja marinadissa, chilillä ja soijakastikkeella, orjalaivoilla pyydettyä mustekalaa, uhanalaista ankeriasta tarjoiluvalmiina siivuina vihreillä pikku lautasilla, kaksikymmentäviisituhatta kiloa per kontti. Tarkistan numeroita ja vertaan niitä toisiinsa, konttien, sinettien, erien, alkuperälaitosten, varastojen, laivojen ja autojen numeroita. Tihrustan allekirjoituksia ja arvioin, onko muste mustetta vai sittenkin värikopio. Hivelen koholeimoja banaanivaltiodien todistuksissa, joissa vakuutetaan, että eläintuotteet ovat kaikkien olemassa ja kuviteltavissa olevien lakien mukaisesti tuotettuja ja käsiteltyjä.

Leimaan todistuksia ja rahtikirjoja. Leijonaleima, valtion-eläinlääkärin leima, allekirjoitus, ja katso, tavara muuttuu lailliseksi. Minä sanon teille: tätä voi syödä.

Rekkakuskit odottavat pihalla, tupakansavu seisoo öljyisten vesilätäköiden yllä.

Välillä ruumiista täytyy ottaa näytteitä. Kahdeksan pussia kissanruokaa suolistobakteerien tutkimista varten, tai kymmenen jäätynyttä siikaa raskasmetallien varalta.

Viisi tölkkiä tonnikalaa aistinvaraiseen arvioon.

Vien tonnikalat tutkimushuoneeseen, avaan tölkit ja kumoan niiden sisällön kertakäyttölautasille, jokaisen omalleen. Todistuksen mukaan kyseessä ei ole tonnikala vaan boniitti, *Katsuwonus pelamis*.

Haistelen boniitteja, normaali haju. Tunnustelen niitä kertakäyttöhaarukalla ja rikon varovasti tiiviimpien kohtien rakennetta, siirtelen harmaanpunertavaa mössöä. Tavanomainen rakenne.

Kuuntelen yhtä boniittia. Se on kaksivuotias. Elämää olisi ollut vielä edessä, kymmenenkin vuotta suurena varjona liitämistä yhdessä tuhansien toisten kanssa, valon välkähdyksiä, yhtä liikettä ja yhtä tietoa kylkiviiva kylkiviivaa hipaisten. Boniitti muistelee merta ja parven yhteistä aistia, sitten pysähdystä ja kovaa puristusta, hätääntyneitä signaaleja, jotka räjähtivät yhteiseen tajuntaan ja heikkenivät hitaasti, loputonta ilmaan tukehtumista, kehojen hajoamista säilykkeiksi. Sen lihassa on vielä tieto suunnista. Metalliseinien lävistämä parvi on matkustanut merta pitkin ensin länteen, sitten kauas pohjoiseen.

Esihenkilö nojaa pöydänkulmaan. Otsahiukset sojottavat kuin tuntosarvet.

– Niin että sä et maista.

Hätkähdän.

– No en mä välitä.

– Se kuuluis aistinvaraiseen arvioon. Mutta sä et niinku voi.

– Eihän me kissanruokaakaan maisteta, yritän. – Tai pakasteita.

– Kyllä pakasteita voi maistaa. Meillä on täällä uuni sitä varten. Kannattaa pikkusen perehtyä. Ja jotkut on maistaneet

Asioita on luokiteltava,
sillä tuhollakin on järjestys.

Kreetalta löytyy tieteelle tuntematon eläinlaji. Mitä tapahtuu, kun ihminen kohtaa toisen ihmiskasvoisen?

Vieraslaji sijoittuu lähitulevaisuuteen, jossa ilmastonmuutos on edennyt ja jossa pandemiat muuttavat yhteiskuntia pysyvästi. Romaani kysyy suuria kysymyksiä ihmisyydestä, etiikasta ja siitä, millaista on välittää toisista olennoista loppuun asti.

Elli Valtonen on helsinkiläinen kirjailija ja eläinlääkäri. *Vieraslaji* on hänen toinen romaaninsa.

